

Често се заборавља да је грађански рат у Босни и Херцеговини од 1992-95 године окончан планом подјеле, којим је ова земља раздвојена на муслиманско-хрватску Федерацију и "Републику Српску" с институцијама централне власти које су у почетку биле толико слабе да су биле готово невидљиве. Но, до развоја тих институција дошло је кроз интервенције међународне заједнице у раздобљу од наредних тринаест година и дуже, током којих су непослушне стране биле присиљене да сарађују, док је подијељеност земље прикривана. У посљедње три године, ослабило је занимање међународне заједнице за ову земљу, створене институције су се показале неодрживим у недостатку вањског притиска, док се садашњи вођа босанских Срба дао на растављање централне државе. Он сада маневрише с циљем спровођења де факто, а потом и де јуре независности српских територија. Главна фигура међународне заједнице у земљи, високи представник, има традиционалну улогу проконзула са овлаштењем да намеће одлуке. Међутим, његов је ауторитет сада толико ослабио да он није у могућности да спријечи планове босанских Срба, што се вјероватно неће ни промијенити. Војне и политичке опције које су доступне Западу како би се спријечило отцјепљење су непривлачне, а вјероватно и недјелотворне. Оно што босански Срби успију остварити, босански Хрвати ће покушати накнадно. Могуће је да ће доћи до подјеле земље на неколико дијелова. Запад стога мора радикално преиспитати своју политику према Босни. Неодлучно прихватање de facto сецесије босанских Срба, иако непривлачно из историјске перспективе, могло би се показати најмање лошим избором. У сваком случају, оно што је потребно јесте осјетљива и флексибилна дипломатска стратегија, јер уколико се сепаратистичким тежњама босанских Срба и Хрвата, или настојањима босанских Муслимана да сачувају јединство земље не приступи на прави начин, постоји стварна опасност од обнављања оружаног сукоба.

У Југоисточној Европи ће ускоро настати нова држава - "Република Српска" – као осма по реду држава која пониче из крвавих југословенских ратова 1990-их. Међутим, рађање овог новог проблематичног дјетета неће бити ни лако, нити једноставно. Може доћи до људских жртава, а могуће је да ће услиједити дипломатска изолација. Опције за које ће се међународна заједница одлучити након тих догађаја биће од пресудног значаја за добробит свих народа у регији. За западне креаторе политичких одлука то ће бити питање одабира мањег зла. Због тренутног недостатка пажње за регију, постоји и реална опасност да међународна заједница није припремљена за догађаје који би могли услиједити. Сврха овог текста је да се тај ризик предуприједи, стимулсањем озбиљне

расправе о томе шта учинити када се неизбежно већ догоди.

Рат у Босни је завршен 1995. године мировним споразумом потписаним у Даунтон-у, Охио, којим је земља подијељена на двије назграпно обликоване федералне регије са доста великим степеном аутономије, назване орвелл-овским термином "ентитети". Федерација Босне и Херцеговине, настала као несигуран савез између претходно зараћених Муслимана (Бошњака) и Хрвата, заузима јужни и западни дио ове бивше југословенске републике. Федерација има два де фацто средишта, Сарајево (службено средиште Босне), готово искључиво бошњачки град, и западни Мостар, који представља хрватску половину подијељеног града на југу земље који је био поприште жестоких борби у којима су страдале хиљаде цивила. Територија Федерације је додатно подијељена на десет кантона, од којих су неки бошњачки, а неки хрватски. Други ентитет, познат као Република Српска ("Српска Република" или "РС"), у којем и даље живе готово сви босански Срби, заузима издужену територију сјеверно и источно од Федерације.

Било је очигледно чак из самог имена да је Република Српска од почетка имала претензије према државности. Оба ентитета би имала свог премијера, предсједника, устав и уставни суд. То је био случај и са свим кантонима у Федерацији БиХ, што је довело до стварања мреже микро-држава унутар једне од двије већ постојеће мини-државе. Коначно, Босна је имала и сопствени слободан град, Брчко - град од стратешког значаја и регија у сјеверној Босни са традиционално већинским Бошњачким становништвом. Будући да је био копнени мост између два дијела прекинуте српске територије, српске снаге су у Брчком током рата спровеле етничко чишћење, те је град 1995. био под српском контролом. Не могавши се сложити у Даунтон-у којем од два ентитета ће припасти овај контроверзан град, стране су одгодиле рјешавање овог питања упућивањем на процес "обавезујуће арбитраже". Тиме је Влада САД-а добила прилику да постави сопственог "међународног супервизора" у град, уз појачање у виду америчких војних снага. Супервизор је преуредио подручје створивши "Дистрикт", политички другачији од ентитета, са властитим законима, уставом, парламентом и институцијама, те је издејствовао етничку реинтеграцију кроз агресивни програм повратка избјеглица.

Изнад два ентитета је постављен низ институција централне власти које су теоретски постојале, тако што су створене на папиру Даунтон-ским мировним споразумом. Но, ове институције су биле присиљене на постојање само уз највећи притисак високог представника у Босни, међународног гувернера чију су функцију и створиле мировне снаге, али и тада тек уз велико оклијевање. Након злочина почињених од стране српских снага током рата у Босни, Запад је посматрао стварање Републике Српске као нужно зло, у најбољем случају, или "геноцидну творевину", по ријечима садашњег бошњачког члана предсједништва Хариса Силајџића, која ће на крају бити поништена у

настојању за успостављањем јединствене Босне. Овај циљ, једном остварен, послужио би као надокнада за колективни осјећај кривње коју међународна заједница осјећа према Бошњацима због пропуста да интервенишу с довољно снаге током ратног сукоба.

Како би се спровео овај циљ, високом представнику су дана енормно широка и неконтролисана законска овлашћења која му омогућавају да распусти изабране званичнике, да намеће законе и да замрзне банковне рачуне политичких странака. Законском употребом пријетњи и заузвратним наметањима, високи представник је присилио зарађене етничке скупине да остваре сарадњу на државном нивоу. Иако је Устав прихваћен у Даутон-у ограничио надлежности централне власти сводећи их на скроман број, до 2006. године број државних функција био је значајан. Тада су те функције обухватале процесуирање ратних злочина и финансијског криминала, вањске послове, индиректно опорезивање, централну банку и преговоре са ЕУ. Те структуре су створене пријетњама упућеним политичарима из редова босанских Срба, чији је углед био укаљан због повезаности са ратним злочинима, у виду карата у једном правцу до Међународног кривичног суда за Југославију у Хаагу уколико одбију да сарађују. Нове централне институције су биле финансиране из средстава међународне помоћи, неовисно од домаће економије Босне и Херцеговине која је у сталном стању банкрота.

Но, двије ствари су се тада промијениле. Прије свега, ко год је могао бити депортован у Хааг тамо је већ био, док је током рата владајућа политичка странка босанских Срба СДС (Српска демократска странка), ослабљена кроз све опресивније мјере које су сви високи представници један за другим предузимали у вези са њеним финансијама и против њених службеника. То је довело до успона Милорада Додика, потпуно другачије сорте политичара из редова босанских Срба, чији је углед био неукаљан учешћем у рату. Његову нову странку, СНСД (Савез независних социјалдемократа), високи представници више нису могли условљавати никаквим пријетњама, јер званичници из његове странке нису имали ратну прошлост која би могла бити употрејбљена против њих. Друго, интересовање међународне заједнице за Босну је ослабило, а са тим су пресушили и огромни извори развојних средстава неопходних за одржавање и функционисање државних институција. Тако се порезни систем Босне и Херцеговине, хронично неефикасан и заражен корупцијом, све више ослањао на финансирање од стране централне државе. Та два фактора, у комбинацији с драматичним повлачењем страних мировних снага, спојила су се управо у тренутку када је Милорад Додик постао предсједник Владе Републике Српске у јануару 2006.

Милорад Додик дијели доста заједничких особина са Владимиром Путином. Одлучан, оштроуман, незаинтересован за демократију, користећи национални понос свог народа као извор политичке моћи, и одлучан да унаприједи статус своје нације након деценије слабости, он је снажан противник слабим и неучинковитим представницима међународне

заједнице који су преостали у Босни и Херцеговини. Неупрљан ратном прошлoшћу Републике Српске, те охрабрен снажном међународном критиком незграпне тактике кориштене од стране међународних управитеља у БиХ, Додик је нерањив за традиционалне методе високих представника. Он је у више наврата посрамио високог представника фрустрирајући сваки његов напор, захваљујући својој контроли над великом већином српских званичника у цијелој земљи, укључујући и државног премијера. Мало је тога што високи представник у Босни сада може учинити да га обузда. Он нема новац који би евентуално могао ускратити (Република Српска сада добија инвестиције из источне Европе и Русије), нити има војне снаге које би могао послати да дјелују (међународне мировне снаге присутне су у занемаривом броју).

Када је Канцеларија високог представника покушала да Додик у припише оптужбе за корупцију, он је затворио Суд БиХ . Потом је затворио државно предузеће за производњу електричне енергије. Када је међународна заједница покушала наметнути централизован систем управљања полицијом у цијелој земљи, Додик је осујетио тај процес подбадањем својих бошњачких колега да се укључе у зажарене расправе око тривијалних назива. Када је високи представник покушао промијенити гласање у државном Вијећу министара (главно извршно тијело на државном нивоу), Додик је испословао да државни премијер поднесе оставку, парализујући тиме централне органе власти. Додик је више пута доказао да са свим централним институцијама може радити шта хоће. Теоретски, високи представник посједује овлаштење да смијени Додика са функције. Сасвим је сигурно да би било који од Додикових претходника који би поступао на такав начин, доживио управо такву судбину. Но, теоретски ауторитет високог представника је сада лишен моћи, јер не постоји начин да се спроведе. Више нема страних војника да избаце Додика из његове канцеларије. Државна полиција је малобројна, слаба и етнички подијељена, и није равна да се супростави многобројнијој полицији Републике Српске. Босна нема војску од било каквог значаја. Органи Републике Српске имају контролу над својим порезним приходима, и могу се финансијски повући из остатка земље, без значајних санкција. Додик држи судбину земље у својим рукама. Он је најмоћнији политичар у Босни.

Додиков план је транспарентан. Краткорочно, план је да се осигура независност Републике Српске од институција босанске централне државе. То ће бити једноставно за постићи, јер централна власт, као и сам дејтонски Устав, укључују "консоцијативне" принципе, при чему се одлуке могу донијети само консензусом представника све три етничке групе у земљи. Под условом да буде у могућности да настави са контролисањем велике већине српских званичника – што се може постићи кориштењем изузетно ефикасне страначке машине - он може блокирати сваку значајнију одлуку, што ће довести до распадање институција. Утицај државне полиције и Суда БиХ већ слаби у Републици Српској, која има сопствену полицију, судство, порезни систем, националну заставу и правни режим. Једине значајне институције које дијели с остатком земље су заједничка валута, заједнички режим регистарских таблица , заједнички систем ПДВ-а и

прикупљања прихода, заједничка гранична контрола и Суд БиХ. Све ове институције ће бити лако размонтирати. Еуро, који се већ користи као друга валута, лако доступна и из банкомата, могао би бити формално усвојен преко ноћи. Иако се регистарске ознаке не разликују по федералним јединицама БиХ, оне се издају на локалном нивоу, што чини једностране промјене лаким и могућим.

Централни државни рачун за индиректно опорезивање налази се у Бањој Луци, и не би било нарочито тешко преусмјерити све индиректне порезе прикупљене од прихода са територије Републике Српске на одвојени рачун Републике Српске. У сваком случају, министар финансија Републике Српске може ставити вето на све одлуке државне управе за индиректно опорезивање, урушавајући тиме систем изнутра без икаквог напора. Теоретски обједињена Државна гранична служба сачињена је од готово искључиво српских службеника тамо гдје границе земље потпадају под територију Републике Српске. На прелазу између РС и Србије, границе су готово невидљиве и возила са локалним таблицама се често и не заустављају. Суд БиХ је некада био снага на коју се могло рачунати, али се кроз читаво своје постојање од 2003. године ослањао на међународне суце и тужиоце, док је финансијску подршку добијао од страних донатора. Овакав аранжман никада није био одржив, тако да међународни званичници овог суда сада масовно одлазе, управо због пријетњи српских политичара да ће блокирати продужење њихових мандата. Они су с правом закључили да за њих нема стабилне каријере у овој политичкој баруштини. Судови Републике Српске одани су Додик, и неће бити спремни да вјерно проводе државне законе против интереса Републике Српске.

Додикова мотивација у спровођењу плана одвајања је једноставна. Док је политика у Федерацији БиХ подијелена између зарађених политичара из двије етничке скупине, пет главних политичких странака и десет кантона, у Републици Српској политика је изузетно јединствена. Свима управља једна политичка јединица, једна политичка странка, и напосљетку само један човјек. Зашто би Додик одустао од свега тога зарад мулти-етничког и раздорног политичког хаоса у осталом дијелу земље? Оно што је још значајније, одвајање од остатка БиХ управо је оно што огромна већина босанских Срба жели. Они дијеле колективну параноју о културној и политичкој доминацији бошњачке већине. Тај страх је био главни мотивацијски фактор за рат у Босни од 1992-95. Федеративна Југославија је била отјелотворење деликатног компромиса између босанских Муслимана, који су имали већински утицај на подсувереном нивоу Републике Босне и Херцеговине, и Босанских Срба, који су могли бити сигурни да ће српски интереси бити заштићени кроз утицај Срба на савезном нивоу у главном граду Југославије, Београду. Са распадом федералног система крајем 1980-их, рат је постао неизбежан: босански Муслимани су тражили независност од својих српских господара у Београду, док су босански Срби тражили одвајање од својих потенцијалних нових муслиманских господара у Сарајеву. Обострани страх од доминације и прогона вијековима је управљао политиком на западном Балкану и ништа се није догодило у

последњих четрнаест година од завршетка рата у БиХ да тај страх ублажи.

Једина сила која је спријечила одвајање Републике Српске након 1995. године била је Канцеларија високог представника (ОХР), издавањем декрета у циљу централизације који су били подупријети војском и дипломатским притисцима. Но, од 2006. године, Канцеларија неоколонијалног гувернера у Босни је у суноврату. Са одласком мировних снага и слабљењем међународног интересовања за регију, овлаштења високог представника су изблиједила и постала подложна игнорисању. Додик је у неколико наврата јавно изјавио да мјере високог представника сматра нелегалним и да ће их игнорисати. Садашњи високи представник, аустријски дипломат Валентин Инзко, не усуђује се нити да покуша да смијени Додика декретом, како Додику не би дао прилику да због тога обистини своје пријетње те доведе 50.000 српских протестаната у Сарајево. Такав потез само би стрмоглаво довео до кризе и убрзао оно што је неизбјежно. Штавише, промјена лидера у Републици Српској учинила би ствари још горима, никако бољим. Често се заборавља да по стандардима босанских Срба, Додик представља умјерену струју. Он није видљиво расиста, и надгледао је повратак бошњачких и хрватских избјеглица у Републику Српску. Заузео је умјерени став у вези са спорним градом Брчко и обнављањем Сребренице. Он је евидентно одлучан да трансформише Републику Српску у тржишну економију и да привуче страна улагања. Спреман је за сусрете и договоре са својим колегама Бошњацима и Хрватима. Можда је преговарачима међународне заједнице тешко да то прихвате, али Додик представља најлибералније крило политичке мисли босанских Срба.

У првим данима послеријатне Босне и Херцеговине, Додик је био савезник западних сила у борби против политичара СДС-а из ратног периода који су од Републике Српске направили полицијску државу, подстицањем насиља против Бошњака и Хрвата који су тражили да се врате у своје предратне домове. У односу на раније вође босанских Срба - Радована Караџића, Момчила Крајишника и Николу Поплашена, Додик је умјерен. Свака замјена за њега могла бити далеко екстремнија, с тежњама ка независности у оквиру много краћег временског периода, или склонија међуетничким провокацијама које би могле нагло довести до насиља. Он или она би се могао/могла исто тако показати мање вјештим по питању економије Републике Српске, отежавајући тако ситуацију у којој се налази становништво, и самим тиме отворити могућност поновног посезања за упрошћеним и насилним национализмом. Додиков план за Републику Српску је постепен. Независности ће се тежити корак по корак, док ће се постепено прекидати једна по једна веза са централном државом. До тренутка када Република Српска буде де факто независна (што већ у овом тренутку није далеко), међународна заједница једва да ће то примијетити. А потом, управо као што се Црна Гора одвојила од Србије, најприје де факто одвајањем од институција у Београду, до тренутка када дође до формалног проглашења независности, овај ће догађај бити свршен чин.

Можда је некада било могуће да три етничке скупине у Босни и Херцеговини постигну задовољавајући договор: Бошњаци би прихватили лабаву конфедеративну структуру у којој би различите етничке скупине доминирале различитим политичким подручјима, те би биле слободне да развијају односе са сусједним или 'саосјећајним' државама (Турском, Србијом и Хрватском), у замјену за одустајање од сепаратистичких тежњи Срба и Хрвата. Али авај, изглед за овај умјерено оптимистичан сценариј готово су испарили у последње двије године, у великој мјери захваљујући трапавом мијешању Канцеларије високог представника у домаћи политички процес познат као "Прудски споразум". У почетку је то био обећавајући низ састанака између вођа три главне политичке странке Бошњака, Хрвата и Срба који су дали обрисе будуће уставне структуре након затварања Канцеларије високог представника, који је у коначници осујећен криминалном истрагом Додикових финансија под покровитељством Канцеларије високог представника. Такође је значајно убјеђење Бошњака да стална неодређеност Канцеларије високог представника у вези са окончањем мандата значи да се они могу ослонити на ову институцију као подршку њиховом програму централизације на неодређени временски период. Додик је на то одговорио тако што је потврдио убјеђеност Срба да је свака велика погодба која задовољава српске интересе, и која гарантује значајано очување српске аутономије, фатаморгана. Тако су се Срби постепено, али неумољиво, помјерили ка завршном чину одвајања од својих невољених сународњака.

Ово је мој аргумент да је независност Републике Српске неизбежна. Сада прелазим на далеко теже питање о томе шта би међународна заједница требала учинити када се то догоди.

Гласови из Босне, укључујући и бошњачке политичаре и Канцеларију високог представника, ће захтијевати употребу правних овлаштења високог представника. Исти ће гласови рећи да би он требао смијенити Додика, "поништити" независност, а можда чак и поновно написати Устав Босне и Херцеговине, укинути Републику Српску, драстично ослабити њезина уставна овлаштења, или искоријенити консоцијативни изборни систем који омогућава Србима (и Хрватима) да ветом блокирају иницијативе на државном нивоу. Такав радикалан правац - комадање цијеле послеријатне уставне структуре само како би се угушиле српске тежње за аутономијом – примамљив је, али и изузетно опасан и врло је тешко процијенити када је прави тренутак да се предузме. Ако би такве радикалне мјере биле примијењене тек након проглашења независности (или референдума о независности), биле би исувише закашњеле. Додик би их једноставно игнорисао - или би их искористио као изговор да убрза свој план. Те мјере би могле бити наметнуте само оружаном интервенцијом у Републици Српској, и окупацијом од стране међународних трупа, но нити су потребни војници доступни нити су њихови политички господари спремни да их упуте на такав задатак у времену у којем је страни војни авантуризам на јако лошем гласу. Америчка војска се повукла из Босне тек 2004. године, након осам година, иако је Предсједник Џинтон гарантовао да неће остати дуже од

једне. Не постоји жеља да се војска врати 2010. године - и то по свој прилици у далеко већем броју.

Да би се одржало имало наде у успјех без масовног војног ангажмана, до наметања од стране високог представника ће морати доћи прије него што се ка независности крене неповратно пуним замахом. То би се требало десити сутра. У овом тренутку не постоји међународни консензус о томе колико је акција овако великих размјера пожељна. То би морала бити иницијатива САД-а; ЕУ готово сигурно не би подржала такве мјере, настојећи да подстакне демократске процесе на Балкану обећавајући чланство у ЕУ и финансијску помоћ, те разматрајући могућност проконзуларног уставног реструктурисања које није у складу с регионалним програмом. Високи представник, у својству наименованог представника ЕУ, вјероватно ће одбити да потпише такав аранжман. Штавише, Додикови тренутни ставови су алармантно одбрањиви као питање принципа. Даутон-ски Устав даје Републици Српској широку аутономију. Опсежан мандат високог представника често је био жестоко критикован као неспојив с међународним правом. Државне институције које су његови претходници наметнули изабраним политичарима у Босни и Херцеговини су сумњиве уставности. Додикове тренутне тврдње да је он чувар уставног поретка БиХ имају неугодан одјек истине у себи. Коначно, готово да је сигурно прекасно за такве мјере. Тренутак да се Устав Босне и Херцеговине преради једнострано био је 1999, када је Република Српска била најслабија и када су стране трупе још увијек биле присутне у земљи у великом броју. Да се дјеловало тада, Босна би била претворена у колонију под међународном управом на неодређено вријеме, што је била одговорност коју нико није хтио преузети, те због тога то и није учињено. Садашња ситуација је сасвим другачија. Да је високи представник био у могућности да смјени Додика, то би се сигурно догодило у посљедње двије године. Канцеларија високог представника је сада исувише слаба, док је Република Српска исувише јака како би се могло очекивати да дође до спровођења тако драматичних наредби. То би помогло Додик у остваривању његових циљева, дајући му ослонац за изражавање незадовољства и противљења међународној заједници. На крају, такве би одлуке уништиле оно што је преостало од кредибилитета међународне заједнице у земљи, јер не би биле испоштоване.

По том сценарију - убрзаног проглашења независности Републике Српске подстакнутог драматичним дјеловањем Канцеларије високог представника – Бошњаци би се, у име одбране Устава и ауторитета високог представника, могли одлучити да узму оружје у руке и да се боре. Тачка запаљења била би Брчко, слободан град којим је некада управљала Влада САД-а, али који је од тада напуштен и без иједног америчког држављанина (осим неколико лица са двојним босанско-америчким држављанством) који тренутно тамо борави. Једина и највећа препрека за независност Републике Српске је географија: њезину продужену територију је изузетно тешко бранити, а Брчко је најслабија тачка. Бошњаци би употребом војне силе могли повратити службено неутрални териториј, тражећи да се Република Српска расцијепи на два дијела.

Најинтелигентнији потез који би међународна заједница тада могла предузети било би да пошаље мали дио војних снага у Брчко, наводно са циљем стабилизације међу-етничких сукоба, али заправо да поврати сопствену моћ у преговорима са Додиком раздвајајући његову територију војном силом. Уколико би се осигурала подршка Хрватске, границе са западном Републиком Српском би биле затворене, окружујући тако Бања Луку - главни град Републике Српске – непријатељски настројеним сусједима, те тражећи Додикову предају или споразумно рјешење. Међутим, ова би стратегија била изузетно ризична. Која би била излазна стратегија за несрећне стране војнике који би се затекли на ничијој земљи између непријатељских снага? Како би се избјегло да они буду увучени у спорадично насиље до кога би повремено дошло у другим дијеловима земље?

Најозбиљнија опасност у овом сценарију биле би реакције босанских сусједа. Домаће јавно мишљење у Србији приморало би Србију да подржи Србе у Босни. То би их могло даље подстаћи да створе проблеме на сјеверу Косова. Могли би пружати материјалну помоћ за Србе у Босни како би се одупрли Бошњацима и страном окупацији. Паравојне снаге би прешле границу из Србије у Републику Српску како би дале подршку својој српској браћи у невољи, што је често био случај током рата у периоду од 1992-95, када су били главни извршиоци злочиња. Тежње Србије за придруживањем ЕУ биле би успорене за цијелу једну деценију или дуже, могућност коју би и сама ЕУ-а заобишла. Програм ЕУ за стабилизацију Косова је да обезбиједи што бржу добробит за грађане Србије кроз ближу повезаност са ЕУ, да подржи умјерену владу у Београду и помогне у процесу прећутног пристанка Србије на губитак Косова. Ови би планови завршили потпуном пропашћу уколико би српски национализам био поновно подстакнут кроз случај Републике Српске. Хрватска би такође могла одбити сарадњу, због сличне реакције босанских Хрвата. И они имају сепаратистичке тежње, и вјероватно би искористили политички хаос негдје другдје у земљи како би осигурали независност Херцег-Босне, хрватског регије на југозападу Босне. Овдје би тачка запаљења била Мостар, који је још нестабилније и опасније мјесто у односу на Брчко, јер је тамо политички анимозитет локалног карактера, а не такмичење за доминацију између удаљених етничких метропола, као што је случај у Брчком. У Мостару никада није успостављена учинковита послеријатна локална власт, а становници града су наоружани до зуба. Прије него што би се међународна заједница снашла, нашла би се у далеко озбиљнијем сукобу у јужној Босни, у који би и Хрватска била неизбежно увучена из поштовања према својој домаћој политици. Босанско-херцеговачки Хрвати не могу бити напуштени, рекли би политички демагози у Загребу, те би се перспектива приступања Хрватске у ЕУ такође ставила у стање дубоког замрзавања. А ко зна шта би Албанци у Македонији или Срби на Косову учинили као резултат тога.

Чињеница да је стабилност цијеле регије у питању уколико се заузме неспретан приступ према сепаратистичким амбицијама Републике Српске разлог је због којег заправо ништа није учињено, док Додик остаје на функцији уз трпљење међународне заједнице. Иако је међународна заједница, на жалост, немоћна, сопствени недостатак моћи у регији

нешто је с чим се међународна заједница мора обрачунати ако намјеравамо доћи до одлучних политичких рјешења. Стога бисмо требали процијенити најновију стратегију високог представника, која подразумијева укључивање у домаћу политику с Додиком: искористити институције које он има на располагању против њега, као што су истраге од стране Суда БиХ. Високи представник је такође почео са рехабилитацијом Додикових политичких противника, од којих је најзначајнији Драган Калинић, некадашњи тврдокорни предсједник Народне скупштине Републике Српске, који је претходно смијењен међународним декретом због подршке Радовану Караџићу. Циљ дјеловања високог представника је очито да ослаби Додика, и окупира га домаћим политичким биткама умјесто настојањима за остваривањем пројекта државности Републике Српске.

Постоје три проблема у вези с овим приступом. Прво, не види се крај. Прије или касније високи представник и његове колеге међународни званичници ће се уморити и отићи; Додик ће остати. Друго, ако се тај приступ покаже успешним, створиће још веће проблеме: Додиков наслједник ће готово сигурно бити екстремнији и много брже ће гурнути земљу у кризу. Треће, план - од ограничавања сепаратистичких амбиција кроз стварање пратећих политичких проблема - може имати супротан политички учинак у односу на онај жељени. Могао би убрзати сепаратизам као најефикаснији начин за против-напад. Додикова истрајна реторика почива на тврдњама да су јединствена Босна, и централне државне институције, непрактичне због трајних уплитања у уставне поступке и владавину права незаконитим акцијама високог представника. Републици Српској није преостало ништа друго, закључује он, него да се издвоји из овог међународног правног мутанта, на најбржи могући начин. Ако високи представник жели погурати кривичне истраге против Додика од стране Суда БиХ, Додиково рјешење је сасвим једноставно: опозвати Државни суд. Институција постоји само због његове попустљивости, што он увелико показује кроз своје садашње напоре да отјера међународне званичнике који тамо раде.

Стога није тешко закључити да је тренутна стратегија високог представника више дио проблема, него рјешења. Које друге опције су доступне? Једна од њих је не чинити ништа. Оставити се примјене "чврсте" политике у послеријатној Босни, и пустити да домаћи политичари ове земље учине с њом оно што они могу, барем у кратком року. Можда ће успјети постићи споразум сличан оном из Пруда, и тиме ће катастрофа бити избјегнута. Де фацто независност Републике Српске, могло би се закључити, није ужасно битна. Препуштена сопственим снагама, Република Српска би чак могла наћи разлог да сарађује с Федерацијом по више питања, остављајући неке од државних институција формално нетакнутима. Значајан је обим трговинских активности између БиХ ентитета, чији народи у значајној мјери дијеле исти језик и исту културу. То би наметнуло економске разлоге за задржавање заједничке валуте (која је до сада одржавана изузетно стабилном наспрам Еура), заједничког система превоза и инфраструктуре, слободног кретања роба, људи и услуга, усклађеног правног система, па чак и заједничког режима индиректног опорезивања. Међутим, са тренутном оштром

реториком о референдуму и независности, основна начела економске логике често бивају занемарена.

Ако и када дође до неког акта де јуре независности, међународна заједница би могла бити присиљена да је невољко прихвати. Без војне интервенције, мало је тога што би уопште могла учинити. Русија би ветом блокирала санкције УН-а. ЕУ може, и вјеројатно ће одбити да призна пасоше и остале документе Владе Републике Српске, али није јасно шта ће се тиме постићи осим наметања примитивних недаћа на ионако већином осиромашено становништво Републике Српске. У сваком случају, готово сви босански Срби посједују пасоше Србије, док би се Србија радо обавезала да обезбједи и папирологију неопходну за међународну трговину. Тренутно присутни страни инвеститори у Републици Српској, од којих су многи из чланица ЕУ из источне Европе, лобираће против економске изолације Републике Српске. Њезина се ситуација чини економски и политички стабилном: у средишту је Европе, има прихватљиво професионалну владу, одређени ниво страних улагања, и несубвенционисан, уравнотежен прорачун.

Међународна изолација независне Републике Српске показала би се тешком и по свој прилици непродуктивном, јер би подстакла ускогрудни екстремизам, са мало вјеројатноће за остварењем било каквог значајног резултата. Економска и дипломатска изолација територије која је далеко мање одржива за државност, Трансдњистрије, нису успјеле да је силом врате за преговарачки стол у седамнаест година од грађанског рата 1992. године када је успјела да се одвоји. Та етнички руска покрајина која се отцијепила од некадашње совјетске Републике Молдавија, тек је мали комад земљишта, с површином од 1.607 квадратних миља и са популацијом која броји свега 537.000, у односу на 9.597 квадратних миља и 1.439.000 људи Републици Српској. Дипломатска црна рупа у средишту Европе би такође била опасна по безбједносне интересе западне Европе. Уколико самопроглашена независна Република Српска не буде призната, неће моћи потписивати споразуме о екстрадицији, неће моћи бити чланицом Интерпола, а биће и тешко упутити међународну техничку помоћ као подршку домаћим полицијским и безбједносним снагама (као што је тренутно случај). Изолована Република Српска могла би постати прави рај за криминалне активности најгоре врсте.

Ако је формално признање Републике Српске као самосталне државе од стране западне Европе и Сједињених Држава политички нереално, постоје барем неки опрезни кораци које прагматичне западне силе могу предузети како би се заштитиле од избијања насилних сукоба када дође до слома Босне. Прво, свака мјера би се требала искористити како би се осигурало да чак и ако постепена де фацто независност буде неизбјежна, или је у великој мјери до ње већ дошло, било који чин проглашења де иуре независности - који би могао подстаћи Бошњаке да се лате оружја, и Хрвате да се

отцјепе у Херцег-Босни – требао би бити одгођен што је дуже могуће, по могућности на неодређено вријеме. Ако би формална независност услиједила тек након што би дјелић просперитета био враћен свим народима у Босни, инклинација Бошњака да се боре како би спријечили отцјепљење могла би ослабити, због страха од губитка животног стандарда који су осигурали у међувремену. Ако је одговарајући циљ одгађање, онда међународна заједница не може учинити ништа боље него да остави ову земљу на миру, барем за сада. Садашња стратегија - давања изговора Додику да се одвоји од остатка Босне - може само катализирати његов сецесионистички план.

Друго, умјереним политичарима на свим странама се мора дати подршка. Прудски преговори су показали да постоје умјерени гласови у послеријатној Босни. Мање је вјероватно да ће умјерени политичари подстаћи своје становништво да узму оружје када се неизбјежно догоди. Међународна заједница мора обуздати Бошњаке да не учине оно што ће им се по природи ствари десити - борба за спречавање распада њихове земље. Колико год саосјећања постојало за ситуацију Бошњака, знајући за злочине који су почињени против њих током рата у Босни, њихова политичка аспирација - јединствена Босна са правилом да већина влада - могућа је само онолико дуго колико је међународна заједница спремна да води ову земљу као колонију. Такав ниво посвећености одавно је нестао. Бошњаци стога морају бити пажљиво изведени из заблуде о остваривању њихове јединствене политичке агенде, или ће сигурно бити спремни да крену у рат због тога, те ће муслимански борци за слободу опет бити доведени из страних земаља како би им пружили помоћ, као што је био случај током рата 1992-95. Међународна заједница и даље има одређени морални утицај међу бошњачким политичарима, те мора бити спремна да га искористи како би се спријечила опасна ескалација сукоба.

За међународне политичаре упознате с неправдама првог рата у Босни, ово је заиста неукусна порука. Но, вријеме за стремљење ка савршеним моралним идеалима је прошло. Постоји реална опасност од катастрофе у данашњој Босни, а свеопшти циљ морао би бити спречавање другог рата у Босни. Најмање лоша опција била би предсједавање над постепеним неизбјежним распадом Босне умјереном руком, осигуравајући да се то деси полако, како би се грађани привикли на ново политичкио окружење. Морамо осигурати да до тога додје у контексту сталног пораста животног стандарда, како би људи у Босни схватили да имају много изгубити. Морамо одржати све стране мирнима и умјеренима, како би се спријечило избијање локалног насиља или чак масовне мобилизације. У овом незавидном положају у који се међународна заједница сама довела својим маневрисањем у протеклих 14 година, ово је најбоље што у овом тренутку можемо учинити.

(Аутор је бивши главни правни саветник Међународног супервизора за Брчко, града у северној Босни који је због стратешког значаја током сукоба у овој земљи стављен под

Пише: Метју Периш
петак, 27 новембар 2009 15:02

послератну супервизију од стране америчке владе. Редовно пише чланке и коментаре у вези са дешавањима на Балкану. Његову књигу о међународној интервенцији у послератној Босни, Слободан град на Балкану: Преуређење подељеног друштва у Босни, објављена је у издању ИБТаурис. За више детаља, погледајте www.matthewparish.com. Захвалност за коментаре и критике на ране верзије овог чланка дугујем Ричарду Далтону и Адаму Муру. Аутор преузима потпуну одговорност за све грешке и пропусте)

<http://www.balkaninsight.com/en/main/comment/23797/>

http://www.transconflict.com/News/2009/November/Republika_Srpska_After_Independence_Serb.php